

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

Шифр _____

Наказ ректора про
затвердження теми

„До захисту допускається”
завідувачка кафедри
_____ Г.О. Швіндіна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

**«Удосконалення системи забезпечення питною водою на
місцевому рівні (на прикладі Сумської області)»**
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»,
освітньо-професійна програма «Державна служба»

Студента групи ДС.мз-91 Янішевського Юрія Вікторовича

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Янішевський Ю.В.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Смоленніков Д.О.

Суми 2020 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Центр професійної та післядипломної освіти
Кафедра управління імені Олега Балацького

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

_____” _____ 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
за спеціальністю

281 Публічне управління та адміністрування,
освітньо-професійна програма «Державна служба»

студенту групи ДС.мз-91

Янішевському Юрію Вікторовичу

1. Тема роботи «Удосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області)»

затверджена наказом по СумДУ № _____ від „_____” _____ 20 ____ р.

2. Термін подання студентом закінченої роботи 10.12.2020 р.

3. Мета кваліфікаційної роботи: дослідити систему забезпечення питною водою на місцевому рівні та шляхів їх удосконалення.

4. Об'єкт дослідження: система забезпечення питною водою в Сумській області.

5. Предмет дослідження: організаційні та економічні відносини, які виникають в процесі забезпечення споживачів питною водою на місцевому рівні.

6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах: Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, Накази Міністерств, Директиви ЄС, підручники, статті вітчизняних та зарубіжних авторів, статистичні дані, посібники, Інтернет-ресурси.

7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

№ пор.	Назва розділу	Термін подання
I	Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду управління водопостачанням	30.10.2020
II	Аналіз водопостачання населення Сумської області	15.11.2020
III	Проблеми та шляхи удосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області)	01.12.2020

Зміст завдань для виконання поставленої мети кваліфікаційної роботи магістра:
 У розділі 1 студент має з'ясувати сутність води як суспільного блага, визначити світові тенденції управління водопостачанням.

У розділі 2 студент має охарактеризувати технічний стан систем водопостачання Сумської області, дослідити вітчизняну нормативну базу щодо водопостачання, проаналізувати фінансування заходів з модернізації систем водопостачання в Сумській області

У розділі 3 студент має з'ясувати проблеми та запропонувати шляхи удосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області)

8. Консультації щодо виконання роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання 25.09.2020 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____

Смоленніков Д.О.

Завдання до виконання одержав _____

Янішевський Ю.В.

АНОТАЦІЯ

У роботі розглянуто теоретичні і методичні аспекти управління системою забезпечення питною водою на місцевому рівні, зокрема в Сумській області.

У дослідженні висвітлено нормативно-правове регулювання системи забезпечення питною водою на місцевому рівні. За допомогою емпіричних методів проведено аналіз існуючої системи забезпечення питною водою та виявлено основні її недоліки.

Проведено дослідження технічного стану систем водопостачання та проаналізовано рівень фінансування заходів з модернізації систем водопостачання в Сумській області, визначено основні проблеми та запропоновано шляхи удосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні.

РЕФЕРАТ

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра складає 42 стор., в тому числі 2 таблиці, 58 використаних джерел.

Метою роботи є дослідження систем забезпечення питною водою на місцевому рівні та шляхів їх удосконалення.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі *задачі*:

- аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду державного управління водопостачанням;
- з'ясовано сутність води як суспільного блага;
- визначено світові тенденції управління водопостачанням;
- охарактеризовано технічний стан систем водопостачання Сумської області;
- досліджено вітчизняну нормативну базу щодо водопостачання;
- проведено аналіз механізмів фінансування заходів з модернізації систем водопостачання в Сумській області;
- з'ясовано проблеми та запропоновано шляхи удосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області).

Предметом дослідження є організаційно-економічні відносини, які виникають в процесі забезпечення споживачів питною водою на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є система забезпечення питною водою в Сумській області.

Методи дослідження. Методологічною основою є теоретичні та емпіричні методи дослідження. У роботі було використано порівняльний аналіз та структурний аналіз.

Наукова новизна. Розроблено та запропоновано механізми вдосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області).

Ключові слова: ПИТНА ВОДА, ЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОДОЮ, МІСЦЕВИЙ РІВЕНЬ.

Зміст

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ ВОДОПОСТАЧАННЯМ.....	10
1.1. Підходи до визначення води як суспільного блага.....	10
1.2. Світові тенденції управління водопостачанням.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВОДОПОСТАЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	16
2.1. Технічний стан систем водопостачання Сумської області.....	16
2.2. Дослідження вітчизняної нормативної бази щодо водопостачання.....	17
2.3. Фінансування заходів з модернізації систем водопостачання в Сумській області.....	26
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПИТНОЮ ВОДОЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	30
3.1. Основні проблеми забезпечення питною водою на місцевому рівні.....	30
3.2. Шляхи вдосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні.....	31
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36

ВСТУП

Системи централізованого водопостачання являються частиною житлово-комунального господарства, – одного з основних секторів національної економіки, що забезпечує стабільну роботу систем життєзабезпечення будь якого населеного пункту. Надання якісних та безперебійних послуг з централізованого водопостачання, як і житлово-комунальних послуг в цілому підприємствами галузі напряду впливають на комфортне проживання населення та належне функціонування об'єктів інфраструктури міста, селища чи села області.

На сьогодні галузь потребує технічного переоснащення, оскільки постійне недофінансування протягом останніх десятиріч призвело до морального та фізичного зносу об'єктів галузі, їх енергоємності.

До того ж рівень надання послуг з централізованого водопостачання, стабільність та якість роботи підприємств водопровідно-каналізаційного господарств є показником діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Об'єктом дослідження є система забезпечення питною водою в Сумській області.

Предметом дослідження є організаційні та економічні відносини, які виникають в процесі забезпечення питною водою споживачів на місцевому рівні.

Метою роботи є дослідження систем забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області) та шлях їх удосконалення.

Для досягнення *мети* слід вирішити наступні завдання:

- проаналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід державного управління водопостачанням;
- з'ясувати сутність води як суспільного блага;
- визначити світові тенденції управління водопостачанням;
- охарактеризувати технічний стан систем водопостачання Сумської області;

- дослідити вітчизняну нормативну базу щодо водопостачання;
- проаналізувати фінансування заходів з модернізації систем водопостачання в Сумській області;
- з'ясувати проблеми та запропонувати шляхи удосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні (на прикладі Сумської області).

РОЗДІЛ 1 АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ ВОДОПОСТАЧАННЯМ

1.1 Підходи до визначення води як суспільного блага

Води на планеті багато та лише 2,5 % води є прісною, тобто придатною для життя. З кожним роком запаси прісної води на планеті зменшуються, однією з причин є людський фактор. Природна вода, яку людина може пити сирого не боячись собі зашкодити, є основою її здоров'я та довголіття.

Тому людина повинна зрозуміти, що для того, щоб майбутні покоління мали змогу вживати якісну питну воду необхідно вже зараз докорінно змінювати ставлення до навколишнього природного середовища, підвищувати власну свідомість, дотримуватися вимог законів, з відповідальністю реалізовувати природоохоронні заходи [45].

Вода являється цінним природним ресурсом, є основою життя живих організмів, має важливе значення у функціонуванні галузей народного господарства, не останню роль має для забезпечення комфортних умов проживання людини та облаштування його побуту.

Людина – це елемент біосфери. У ході своєї еволюції, науково-технічного розвитку на сьогодні взаємодія людини з природою дійшла до свого критичного рівня, в результаті чого під загрозою існування знаходяться не лише окремі об'єкти, території чи країни, але і все людство.

Повсякденна діяльність людства, нехтування законами природи призвело до забруднення води. Так, дедалі частіше у пробах води фіксуються перевищення гранично допустимих концентрацій. Зокрема це зміна прозорості, а також забарвлення, запахів, смаку воду, наявність та збільшення вмісту сульфатів, хлоридів, нітратів, токсичних тяжких металів, скорочення розчиненого у воді оксиду повітря, появи радіоактивних елементів, хвороботворних бактерій та інших забруднюючих речовин.

В цілому забруднення водних об'єктів та їх екосистем загрожує життю та здоров'ю не тільки людини, а й становить небезпеку для всіх живих організмів [46].

Зважаючи на те, що вода на планеті відіграє життєво важливе значення в усіх її куточках, переважна більшість країн світу сформували водне господарство та політико-правові засади, відповідно до яких воно функціонує [51].

За інформацією Міністерства розвитку громад та територій України, «загальні прогнозні ресурси підземних вод України складають 61 689 тис. куб. метрів на добу та розподілені на території України нерівномірно. Переважна їх частина зосереджена у північних та західних областях країни» [48].

За словами директора Департаменту систем життєзабезпечення та житлової політики Міністерства Галини Залевської «неналежна сільськогосподарська практика, комунальне, промислове та сільськогосподарське забруднення водних об'єктів на фоні негативних змін клімату призвели до зникнення з карти України тисяч малих річок, втрати водності головних водних артерій України та деградації й знищення водних та навколводних екосистем» [48].

У 1999 році Україна підписала «Протокол про воду та здоров'я» до «Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року», який було ратифіковано відповідним Законом України від 09.07.2003 № 1066-IV.

Відповідно до статті 1 метою Протоколу забезпечення на всіх рівнях охорони здоров'я людей та їх благополуччя за рахунок покращення управління водними ресурсами [4].

Згідно зі статтею 6 Протоколу для досягнення його мети «Сторони переслідують такі цілі: доступ до питної води для всіх та надання санітарного забезпечення для всіх в рамках комплексних систем управління водними ресурсами, націлених на забезпечення сталого використання водних ресурсів, якості навколишнього водного середовища, безпечної для здоров'я людей, та захисту водних екосистем» [4].

Так, на виконання Закону України «Про ратифікацію Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року» наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 вересня 2011 року № 324 були затверджені Національні цільові показники до Протоколу про воду та здоров'я. Досягнення Національних цільових показників дасть можливість покращити якість питної води у відповідності до встановлених нормативів, зменшити кількість захворювань, пов'язаних із вживанням води неналежної якості, удосконалити роботу з управління басейнами найбільших річок України, покращити технічний стан водопровідних та каналізаційних систем [23].

Зважаючи на значні зміни у вітчизняному законодавстві, необхідність виконання Україною своїх зобов'язань, взятих внаслідок підписання різних документів з міжнародними партнерами, у рамках проекту «Водна ініціатива Європейського Союзу для країн Східного партнерства», протягом 2017-2018 років велася робота з перегляду 15 національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я. До цієї роботи були залучені національні експерти, представники зацікавлених центральних органів виконавчої влади, Всеукраїнської екологічної громадської організації «МАМА-86» [24].

В результаті проведеної роботи експертною групою Міжвідомчої робочої групи, яка була створена при Міністерстві екології та природних ресурсів задля координації впровадження Протоколу в Україні, було підготовлено проект плану заходів з реалізації Протоколу в Україні на 2019-2030 роки, зокрема запропоновано 42 національних показника і 76 індикаторів прогресу [24].

Таким чином, управління водними ресурсами має бути безпосередньо пов'язане з удосконаленням механізмів державного регулювання в цій галузі задля ефективного та раціонального використання водних ресурсів, збереження їхнього потенціалу. В свою чергу це можливо здійснити при забезпеченні належного рівня інституційних перетворень у цій сфері, імплементації заходів з підвищення економічної ефективності проєктів, які пов'язані з капіталовкладеннями в водогосподарський комплекс [24].

1.2. Світові тенденції управління водопостачанням

На сьогодні, на думку багатьох експертів, найбільшого ефекту щодо управління у водному господарстві досягли країни ЄС. Базовим документом, якого дотримуються країни Європейського Союзу є положення Водної Рамкової Директиви ЄС. Особливістю цього документу є те, що вода являється спадщиною, яку потрібно захищати та охороняти [51].

Слід наголосити, що в країнах ЄС послуги з водопостачання на 80% надаються державними компаніями [53, с. 432]. Це свідчить про пріоритетність питання дотримання прав людини, особливо цінності здоров'я та життя мешканців.

Управління у водному господарстві базується на принципах децентралізації управління (питання планування та розвитку систем водопостачання, експлуатації та утримання підприємств, контроль за їх роботою відноситься до повноважень органів місцевого самоврядування), ефективного використання фінансових ресурсів (оплата за використану воду проводиться в залежності від обсягів споживання, цілей її використання, податки за забруднення водних об'єктів, дієвість кредитних програм дають можливість залучати кошти на розвиток систем водопостачання), чіткого розмежування функцій між органами державної влади та приватними компаніями, надання якісних послуг, пріоритетності споживача, застосування сучасних матеріалів та технологій, використання інноваційних методів [49, 54, 56, 52, 47, 55].

Наприклад, у США, з метою забезпечення ефективного управління у сфері централізованого водопостачання та водовідведення, Американським агентством охорони навколишнього природного середовища було запропоновано підприємствам галузі 10 атрибутів ефективного управління.

Зокрема це:

- 1) взаєморозуміння зацікавлених сторін,
- 2) ефективне обслуговування споживачів,
- 3) стратегічний розвиток,

- 4) сталий розвиток підприємства,
- 5) оптимізація операційної діяльності,
- 6) надійність водопостачання,
- 7) сталий розвиток суспільства,
- 8) якість продукції,
- 9) високий кваліфікаційний та професійний рівень кадрів,
- 10) фінансова стабільність [57].

Забезпечення виконання вищевказаних атрибутів ефективного управління дадуть бажаний результат.

Разом з тим, для удосконалення роботи підприємств, варто додатково зосередитися на наступних критеріях: стратегічне бізнес-планування, постійне вдосконалення управління, оцінка, управління знаннями, лідерство.

1. Стратегічне бізнес-планування забезпечує прийняття оптимальних рішень, підтверджених аналізом сильних та слабких сторін, можливостей та загроз; прогнози та розрахунки дають підстави для визначення конкретних дій з досягнення поставлених цілей.

2. Постійне вдосконалення управління є основним фактором у забезпеченні ефективного управління підприємством за рахунок постійного аналізу ситуації, запозиченням та застосуванням кращих практик та ін.

3. Оцінка – дає можливість перевірити правильність та ефективність виконання тих чи інших завдань для досягнення поставлених цілей, і, у разі необхідності, усунути виявлені недоліки чи вдосконалити той чи інший напрямок діяльності.

4. Управління знанням – запорука сталої роботи підприємства, надійності його операційної діяльності внаслідок ефективного управління людськими ресурсами (у тому числі передачі знань та досвіду серед інших працівників), використання даних операційних систем, постійного оновлення та вдосконалення автоматизованих систем. Це мінімізує негативні наслідки на підприємстві при плинності кадрів та, одночасно, забезпечить гнучкість при впровадженні новітніх технологій та їх постійному оновленні.

5. Лідерство – якість, якій повинно відповідати як керівництво підприємства в колективі так і підприємство у населеному пункті чи регіоні. Це забезпечить стабільність управління підприємством, конструктивний діалог на взаємовигідних умовах із зацікавленими партнерами (органами влади чи іншими суб'єктами господарювання) [58].

На сьогодні підприємства водопровідного господарства, у межах своїх можливостей, намагаються надавати споживачам якісні послуги з централізованого водопостачання, тим самим забезпечуючи сталу роботу систем життєзабезпечення та стабільне функціонування всіх галузей економіки населених пунктів. Разом з цим підприємства щоденно стикаються з безліччю проблемних питань (від придбання засувки для ліквідації аварії на мережах чи запчастин до спецтехніки закінчуючи пошуком джерел фінансування на оплату енергоносіїв чи податків), які необхідно оперативно вирішувати.

На жаль, у таких умовах сьогодення, до того ж зважаючи на відсутність у державі критеріїв ефективного управління, далеко не кожне підприємство, розуміючи необхідність змін підходів до управління підприємством, матиме можливість впроваджувати вищеперелічені принципи та атрибути ефективного управління.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВОДОПОСТАЧАННЯ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Технічний стан систем водопостачання Сумської області

На кінець 2019 року в Сумській області проживало 1,06 млн. осіб, при цьому централізованим водопостачанням охоплено 88,3% населення, що на 28,3% більше, ніж у 2012 році.

Централізованими системами водопостачання на сьогоднішній день забезпечено всі міста, а також селища міського типу (100%). Крім того охоплено 34,3% сіл (від їхньої загальної кількості), що на 15,2% більше, ніж у 2012 році. Джерелами централізованого питного водопостачання є артезіанські свердловини захищеного водного горизонту.

В області на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства експлуатується 678 артезіанських свердловин, 45 водозабірних споруд, загальна потужність яких становить 118,9 млн. куб. метрів на рік, при цьому кількість води, що піднімається та реалізується, відповідно - 34,8 млн. куб. метрів на рік (що на 7 млн. куб. метрів або 17% менше, ніж у 2012 році) та 25,26 млн. куб. метрів на рік (що на 5,1 млн. куб. метрів або 16,8% менше, ніж у 2012 році).

Установлена проектна потужність всього водопровідного комплексу становить 0,32 млн. кубічних метрів на добу (при цьому фактичний обсяг виробництва питної води складає 0,095 млн. кубічних метрів на добу). Значне скорочення виробництва питної води відбулось за останні роки (з 2012 року - на 17%).

На території Сумської області наразі експлуатується 3894 кілометри водопровідних мереж, з яких 1014 кілометрів, або 26%, ветхих та аварійних (середньо-український показник – 35%). Втрати води в мережах досягають 28%, або 8696,1 тис. куб. метрів за рік, що у порівнянні з 2012 роком більше на 6,6%. Зношеність об'єктів водопровідного господарства становить 54,9% (по Україні – від 30% до 70%) [48].

Негативний вплив на галузь обумовлений постійним дефіцитом коштів (при чому як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях). Це не дає можливості своєчасно проводити планові заходи з модернізації існуючих водопровідних мереж і споруд, а також планувати будівництво нових об'єктів водного господарства, що зумовлює суттєве погіршення якості питної води в системі централізованого водопостачання [48].

2.2 Дослідження вітчизняної нормативної бази щодо водопостачання

Відносини у сфері водопостачання регулюються нормативно-правовими актами загальної сфери дії (Конституція України, Цивільний кодекс України, Кодекс України про надра, Господарський кодекс України, Кодекс цивільного захисту України, Податковий кодекс України, та ін.) та спеціального законодавства (нормативно-правові акти, що регулюють окремі напрямки діяльності) [50].

Відповідно до статті 3 Закону України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», до законодавства у сфері питної води, а також питного водопостачання, відносяться Кодекс України про надра, Водний кодекс України, закони України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", "Про охорону навколишнього природного середовища", цей Закон та інші нормативно-правові акти, що регулюють у цій сфері відносини [3].

Так, Водний кодекс України покликаний забезпечити збереження та ефективне використання води задля потреб населення, сільського господарства, промисловості, а також інших галузей економіки; відтворення та охорону водних об'єктів від різних джерел забруднення, поліпшення стану цих об'єктів. Крім того, ще одним із завдань Кодексу є охорона прав на водокористування населення, організацій, а також установ та підприємств [1].

В Кодексі визначені компетенції центральних органів виконавчої влади, а також обласних державних адміністрацій, і безпосередньо обов'язки та права водокористувачів.

Слід зазначити, що з метою впровадження положень Паводкової та Водної Рамкової Директив Європейського Союзу на території України, до Кодексу були внесені зміни щодо запровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом [1].

Кодекс України про надра має подібні завдання як і Водний кодекс України, але у більш ширшому розумінні. Зокрема це дотримання норм раціонального використання, охорони надр; заходи, спрямовані на гарантування безпеки людей, навколишнього природного середовища, майна при користуванні надрами. Крім того, мова йде про охорону прав, законних інтересів організацій, підприємств, установ та громадян.

Для регулювання відносин у галузі використання, охорони та відтворення природних ресурсів, мінімізації та недопущення негативного впливу людської діяльності на довкілля, підтримання екологічної безпеки, збереження природних ресурсів тощо, було прийнято Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища») [9].

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» дає можливість врегулювати суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя. У Законі передбачені обов'язки та права органів публічної влади, а також підприємств, організацій, установ, громадян. Крім того Закон встановлює порядок здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду в Україні та організації державної санітарно-епідеміологічної служби [8].

У Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» визначені економічні, правові та організаційні засади функціонування ефективних систем питного водопостачання. Основним завданням Закону є гарантії щодо забезпечення населення якісною та безпечною питною водою [3].

Також у Законі прописані повноваження центральних та інших органів виконавчої влади, зазначаються обов'язки та права підприємств питного водопостачання та водовідведення і споживачів питної води [3].

У Законі зазначено про заборону відключення об'єктів централізованого водопостачання від енергоносіїв, оскільки являються об'єктами систем життєзабезпечення та мають стратегічне значення (норма прямої дії); роз'яснено порядок обмеження (припинення) питного водопостачання до рівня екологічної броні питного водопостачання споживачам (крім населення) та ін. [3].

Крім того, є закони України, та ряд підзаконних актів, без яких не можливо забезпечити стабільну роботу підприємств галузі та безперебійне надання якісних послуг з водопостачання та воду необхідної якості.

Наприклад, Законом України «Про Загальнодержавну цільову програму «Питна вода України» на 2006–2020 роки» (зі змінами) визначено напрямки та методи вирішення проблеми забезпечення населення якісною питною водою з відповідним фінансуванням [2].

Так, Законом України «Про житлово-комунальні послуги» регулюються відносини при наданні та споживанні житлово-комунальних послуг, до яких відносяться у тому числі і послуги з централізованого водопостачання [11].

В Законі визначені повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг; права та обов'язки управителів, споживачів, виконавців [11].

Також у Законі виписані вимоги до надання житлово-комунальних послуг; порядок та особливості укладання, зміни і припинення договорів про надання комунальних послуг; порядок формування тарифів та оплати за житлово-комунальні послуги; комерційний облік комунальних послуг та ін. [11].

Слід звернути увагу, що внесення змін до Закону у 2017 році, призвело до встановлення нового порядку укладання договорів про надання житлово-комунальних послуг. У новій редакції Закону замість балансоутримувача будинку введено управителя будинку, за порушення правил управителями,

споживачами та виконавцями житлово-комунальних послуг передбачаються штрафні санкції та ін. [11].

У Законі передбачено норму прямої дії, що дає можливість виконавцю комунальних послуг припиняти/зупиняти надання комунальних послуг. Своє право виконавець послуги може застосувати у випадку, якщо споживач не оплатив або оплатив не в повному обсязі відповідну послугу у порядку і терміни, що передбачені законом та договором, крім випадків, коли якість чи кількість таких послуг не відповідають умовам договору.

Разом з тим, при прийнятті змін до Закону не було узгоджено реалізацію такого права з прямою заборонаю обмеження (припинення) питного водопостачання населенню, встановленою Законом України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» [11].

Закон України «Про державне регулювання у сфері комунальних послуг», визначає умови державного регулювання у сфері комунальних послуг. Законом встановлені принципи, завдання та повноваження державного регулятора; засоби регуляторного впливу на суб'єктів природних монополій; державний нагляд за ринком комунальних послуг та ін. [13].

Оскільки сфера централізованого водопостачання віднесена до сфери діяльності суб'єктів природних монополій, та під дію Закону України «Про природні монополії» підпадає діяльність і підприємств галузі. Так Закон забезпечує державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні, визначає особливості регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, їх обов'язки; повноваження органів, що здійснюють державне регулювання та ін. [12].

З метою унормування питань належної експлуатації та утримання об'єктів систем централізованого водопостачання у Законі України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» прописані умови їх передачі в концесію чи оренду [5].

Крім вище перелічених законів, є ще ряд законів, що окреслюють деякі індивідуальні питання діяльності підприємств водопровідного господарства.

Це такі як:

- Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (встановлює перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню та уніфікований порядок їх ліцензування, визначає умови контролю та нагляду у сфері ліцензування, передбачає відповідальність за порушення вимог Закону) [6];
- Закон України «Про захист прав споживачів» (регулює відносини між споживачами послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також передбачає процедуру їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів) [10];
- Закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» (визначає умови забезпечення комерційного, а також розподільного обліку тепла та води, врегульовує питання встановлення вузлів обліку, їх обслуговування та заміни) [7].

Для впровадження механізму реалізації вимог, що передбачені для виконання у вищезазначених Законах, були прийняті наступні підзаконні нормативно-правові акти:

1) з питань розрахунку втрат:

- ✓ наказ Міністерства регіонального розвитку України «Про затвердження Методики розрахунку технологічних витрат питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого водопостачання та/або водовідведення» від 25.06.2014 № 181 (zareestrovaniy v Min'yosti 03.09.2014 № 1064/25841) [18];
- ✓ наказ Міністерства регіонального розвитку України «Про затвердження Методики розрахунку втрат питної води підприємствами, які надають послуги з

централізованого водопостачання» від 25.06.2014 № 180 (zareєстрований в Мін'юсті 03.09.2014 № 1063/25840) [17];

2) з технічних питань:

- ✓ «Правила технічної експлуатації систем водопостачання та каналізації населених пунктів України», затверджені наказом Державного комітету України по житлово-комунальному господарству № 30 від 05.07.1995 р (zareєстрований в Мінюсті 21.07.1995 за № 231/767) [26];
- ✓ «Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України», затверджені наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 27.06.2008 № 190 (zareєстрований в Мінюсті України 07.10 2008 р. за № 936/15627) [25];
- ✓ «Порядок обслуговування внутрішньобудинкових систем тепlopостачання, водопостачання, водовідведення та постачання гарячої води» затверджений наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 15.08.2018 № 219 (zareєстрований в Мін'юсті 19.09.2018 за № 1074/32526) [28];
- ✓ «Методичні рекомендації з розроблення схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання та водовідведення», затверджені наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 23.12.2010 № 476 [21],

3) з питань цивільного захисту:

- ✓ від 11.07.2002 № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки»; від 15.02.2002 № 175 «Про затвердження Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру» [41];

- ✓ постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 № 368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» [34];

4) з питань обліку та контролю:

- ✓ постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 552 «Про затвердження Порядку здійснення контролю за виконанням інвестиційних програм у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення» [36];
- ✓ наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження порядків розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації» від 19.08.2020 № 191(zareєстрований в Мін'юсті України від 20.10.2020 № 1024/35307) [37];
- ✓ наказ Мінрегіону України від 05.06.2018 № 129 «Про затвердження Методики визначення розміру внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку та їх розподілу між споживачами комунальних послуг, власниками (співвласниками) приміщень, обладнаних індивідуальними системами опалення та/або гарячого водопостачання» (zareєстрований в Мінюсті 26.06.2018 № 754/32206) [19];
- ✓ постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2018 № 477 «Про затвердження Порядку перерахування виконавцем комунальної послуги оператору зовнішніх інженерних мереж сплачених споживачами комунальних послуг та власниками (співвласниками) приміщень, обладнаних індивідуальними системами опалення та/або

гарячого водопостачання, внесків за встановлення вузлів комерційного обліку» [38];

5) з питань якості питної води:

- ✓ ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», затверджені наказом МОЗ від 12.05.2010 № 400 (zareєстрований в Мінюсті 01.07.2010 за № 452/17747) та ін. [14];

6) з питань ліцензування:

- ✓ постанова НКРЕКП від 22.03.2017 № 307 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення» [15];

7) з питань встановлення нормативів:

- ✓ постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2006 № 119 «Про затвердження Порядку обмеження питного водопостачання до рівня екологічної броні» [29];
- ✓ постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 № 1107 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження нормативів питного водопостачання» [27];
- ✓ наказ Мінрегіону України від 25.06.2014 № 179 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження технологічних нормативів використання питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого водопостачання та/або водовідведення» (zareєстрований в Мін'юсті 03.09.2014 № 1062/25839) [30];
- ✓ наказ Мінбуду України «Про затвердження Методики визначення нормативів питного водопостачання населення» від 27.09.2005 № 148 (zareєстрований в Мін'юсті 17.10.2005 № 1210/11490) [16];

8) з питань тарифної політики:

- ✓ постанова НКРЕКП від 10.03.2016 № 302 «Про затвердження Порядку формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення» [31];

- ✓ постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 869 «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги» [39];
- ✓ постанова НКРЕКП від 24.03.2016 № 364 «Про затвердження процедури встановлення тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення» [42];
- ✓ постанова НКРЕКП від 14.09.2017 № 1132 «Про затвердження Порядку формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення на принципах стимулюючого регулювання» [33];
- ✓ постанова НКРЕКП від 14.09.2017 № 1131 «Про затвердження Порядку розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення» [32];
- ✓ постанова НКРЕКП від 06.12.2013 № 268 «Про застосування стимулюючого регулювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення та у сфері транспортування теплової енергії» (zareestrovаний в Мін'юсті 12.12.2013 №2102/24634)[40];
- ✓ постанова НКРЕКП від 18.05.2012 № 181 «Про затвердження Механізму визначення витрат на оплату праці, які враховуються у тарифах на виробництво теплової енергії (крім виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії), транспортування її магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, постачання теплової енергії, централізоване водопостачання та водовідведення» (zareestrovаний в Мін'юсті 06.06.2012 №914/21226) [22];

10) з питань оренди та концесії:

- ✓ наказ Міністерства розвитку громад та територій України «Про затвердження Порядку погодження Мінрегіоном умов конкурсу на право отримання в оренду об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» від 19.10.2020 № 250 (zareєстрований в Мін'юсті України від 04.11.2020 № 1076/35359) [35].

Як бачимо, на сьогодні в Україні законів та підзаконних нормативно-правових актів достатньо розроблено та прийнято для забезпечення належної роботи підприємств галузі та надання якісних послуг з водопостачання. Разом з тим, держава знаходиться в процесі перетворень та реалізації реформ, найважливішою з яких є реформа децентралізації. Саме в цей перехідний період необхідно детально та виважено підійти до відповідного узгодження всіх нормативно-правових документів (з урахуванням завдань та цілей державної політики).

На нашу думку, у процесі розробки та/або доповнень нормативно-правових актів доречним було б застосування законотворцями підходу «не кількість, а якість». З метою уникнення правових колізій та неточностей у підзаконних нормативно-правових актах процес їх перегляду та приведення у відповідність до норм змінених законодавчих актів повинен бути постійним.

2.3 Фінансування заходів з модернізації систем водопостачання в Сумській області

Впровадження заходів з модернізації систем централізованого водопостачання на території Сумської області здійснюється у рамках реалізації місцевих програм реформування і розвитку житлово-комунального господарства області та програм економічного і соціального розвитку.

Крім того, в області діє обласна програма «Питна вода України» на 2012-2020 роки (далі – Програма), що затверджена рішенням Сумської обласної ради

від 29.09.2006, зі змінами, внесеними рішеннями Сумської обласної ради від 17.02.2012, 02.06.2016, розроблена на виконання Закону України «Про Загальнодержавну цільову програму „Питна вода України” на 2006 –2020 роки» (зі змінами) й повністю відповідає її цілям та напрямам.

Основною метою та заходами Програми є забезпечення населення якісною питною водою в достатній кількості та, згідно з встановленими нормативами, реалізація на території області, відповідно до Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» на 2006-2020 роки, державної політики у сфері питного водопостачання та розвитку водопровідно-каналізаційного господарства (таблиця 1).

Протягом 2006-2019 років на реалізацію заходів програми (таблиця 2) було залучено 144,1 млн гривень або 37,6% від планових обсягів, у тому числі з державного бюджету – 32,7 млн. гривень (13,9%), з місцевих бюджетів – 72,1 млн гривень (76,1%), інших джерел – 38,6 млн гривень (72,2%).

Слід звернути увагу, що фінансування заходів Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» на 2006-2020 роки протягом останніх 10 років відбувалося лише у 2012 та 2018 роках, при тому що у 2018 році з державного бюджету було виділено лише 200 млн гривень з урахуванням коштів на погашення кредиторської заборгованості (в середньому це менше 8 млн гривень на область).

Таблиця 1 – Інформація про виконання заходів обласної програми «Питна вода України» на 2012-2020 роки у період з 2006 року до 2019 року [57]

Рік	Упорядкування зон санітарної охорони			Будівництво, реконструкція водозабірних споруд із використанням нових технологій та обладнання			Впровадження станцій додаткового очищення питної води у системах централізованого водопостачання			Будівництво, реконструкція каналізаційних та водопровідних споруд із застосуванням нових технологій та обладнання			Розроблення оптимізаційних схем роботи централізованого водопостачання та водовідведення			Оснащення лабораторій контролю якості води, стічних вод сучасним обладнанням		
	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%
2006	0	0	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2007	0	0	0,0	5	5	100	0	0	0	1,0	1,0	100	0	0	0	0	0	0
2008	0	0	0,0	5	5	100	0	0	0	3,0	3,0	100	0	0	0	0	0	0
2009	0	0	0,0	5	5	100	0	0	0	0,0	0,0	0	0	0	0	0	0	0
2010	0	0	0,0	8	8	100	0	0	0	0,0	0,0	0	0	0	0	0	0	0
2011	0	11	>100	15	15	100	0	0	0	2,0	2,0	100	0	0	0	0	0	0
2012	8	0	0,0	2	17	850	5	0	0	1	1	100	15	15	100	0	0	0
2013	8	117	>1000	2	15	750	7	3	43	1	2	200	0	2	>100	1	0	0
2014	8	101	>1000	2	5	250	7	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0
2015	8	0	0,0	2	2	100	7	0	0	1	1	100	0	0	0	0	0	0
2016	143	1	0,7	23	6	26	4	0	0	18	1	6	9	0	0	0	1	>100
2017	130	123	94,6	20	3	15	13	2	15	11	4	36	15	1	7	0	0	0
2018	120	4	3,3	14	15	107	15	0	0	4	4	100	3	1	33	1	0	0
2019	121	7	5,8	10	16	160	16	0	0	6	1	17	2	0	0	0	0	0
ВСЬОГО	546	364	66,7	113	117	104	74	5	7	49	20	41	44	19	43	4	1	25

Таблиця 2 – Інформація про фінансування заходів обласної програми «Питна вода України» на 2012-2020 роки у період з 2006 року до 2019 року [57]

Рік	Всього			Державний бюджет			Місцеві бюджети			Інші джерела		
	П	Ф	%	П	Ф	%	П	Ф	%	П	Ф	%
2006	20,2	13,3	65,8	11,5	11,0	95,7	4,2	0,4	9,5	4,4	1,9	43,2
2007	30,5	14,5	47,5	22,7	10,0	44,1	4,2	0,2	4,8	3,5	4,2	120,0
2008	41,2	18,3	44,4	29,2	3,0	10,3	6,5	9,2	141,5	5,3	5,9	111,3
2009	38,6	16,1	41,7	25,5	1,3	5,1	6,7	7,4	110,4	6,3	7,2	114,3
2010	36,1	11,1	30,7	22,6	0,5	2,2	7,9	5,7	72,2	5,5	4,8	87,3
2011	36,1	19,1	52,9	22,6	1,9	8,4	7,9	9,3	117,7	5,5	7,7	140,0
2012	19,3	2,2	11,4	8,8	0,0	0,0	7,7	2,2	28,5	2,8	0,0	0,0
2013	21,4	4,0	18,5	10,1	0,0	0,1	8,2	2,8	33,6	3,1	1,2	38,6
2014	24,6	0,5	2,0	11,6	0,0	0,0	9,4	0,5	4,9	3,7	0,0	0,8
2015	26,9	7,2	26,8	12,8	0,0	0,0	10,3	7,2	70,2	3,8	0,0	0,0
2016	33,1	5,0	15,0	24,3	1,0	4,1	5,8	3,9	67,3	3,1	0,1	3,6
2017	20,5	16,6	81,0	13,0	0,4	3,0	6,2	15,4	248,8	1,4	0,8	59,7
2018	18,1	9,4	51,9	7,8	3,6	46,0	7,3	5,7	77,4	3,0	0,2	5,2
2019	17,0	6,9	40,8	12,3	0,0	0,0	2,6	2,3	90,8	2,1	4,6	219,0
ВСЬОГО	383,7	144,1	37,6	234,8	32,7	13,9	94,8	72,1	76,1	53,5	38,6	72,2

До того ж під коштами державного бюджету, за рахунок яких реалізовувалися заходи програми, насамперед потрібно розуміти кошти Державного фонду регіонального розвитку, субвенцій з державного бюджету відповідним місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток окремих міст, селищ та територій, на підтримку розвитку об'єднаних територіальних громад.

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПИТНОЮ ВОДОЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ (НА ПРИКЛАДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

3.1 Основні проблеми забезпечення питною водою на місцевому рівні

Системи централізованого водопостачання являються частиною житлово-комунального господарства, яке в свою чергу — однією з основних галузей національної економіки, що забезпечує стабільну роботу систем життєзабезпечення будь якого населеного пункту. Надання якісних та безперебійних житлово-комунальних послуг підприємствами галузі (у тому числі Водоканалів) напряду впливають на комфортне проживання населення та належне функціонування об'єктів інфраструктури міста, селища чи села області.

Відсутність належної фінансової підтримки на державному рівні протягом останніх десятиліть, недостатність фінансового ресурсу в місцевих бюджетах не дали можливості своєчасно і у повному обсязі виконувати реконструкцію та технічне переоснащення об'єктів водопровідного господарства. У результаті багато часу було втрачено, більшість об'єктів галузі працюють ще на радянському запасі міцності. Це призвело до того, що в багатьох населених пунктах, особливо у селах, водопровідні мережі не бачили капітального ремонту чи реконструкції десятиліттями, що не кращим чином впливає на якість послуг та викликає багато нарікань з боку споживачів.

У зв'язку з цим житлово-комунальне господарство стало «незручною» галуззю, якій скільки коштів не виділи, все мало і мало. На сьогодні депутати всіх рівнів занадто «заполітизовані» і не готові значну частину місцевих бюджетів віддавати на потреби житлово-комунального господарства, у тому числі і на водопровідне господарство. Часто-густо фінансування заходів відбувається при настанні критичних чи аварійних ситуації, коли нічого не залишається як виділяти кошти на виконання ремонтних робіт для того, щоб уникнути

надзвичайної ситуації. Це схоже на «латання дірок» і свідчить про безсистемний підхід до вирішення проблемних питань сфери централізованого водопостачання.

Не останню роль в цьому відіграє і відсутність чіткої злагодженої роботи та взаєморозуміння або у вертикалі: міський (селищний, сільський) голова – заступник з питань ЖКГ – керівник Водоканалу, або між очільником населеного пункту та депутатським корпусом.

Ще одним з факторів, що негативно впливає на реалізацію заходів з модернізації систем централізованого водопостачання є недостатня увага як з боку органів місцевого самоврядування так і з боку підприємств водопровідно-каналізаційного господарства на науково-технічне і проєктне забезпечення заходів (розроблення Стратегій розвитку, розроблення та затвердження схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання, підготовка і розроблення технологічних рішень щодо розвитку систем водопостачання в цілому та по їх окремих елементах; проведення гідравлічних розрахунків розподільних мереж; енергетичного аудиту насосного обладнання). Наявність вказаних документів дозволило б ґрунтовно на основі проведених розрахунків та аналізу визначити проблемні місця та підготувати перелік першочергових заходів, довести їх технологічну та економічну доцільність.

3.2 Шляхи вдосконалення системи забезпечення питною водою на місцевому рівні

Для вирішення нагальних проблем сфери централізованого водопостачання необхідно по-перше звернути увагу на законодавство.

Основою для реалізації будь якого заходу має бути Схема оптимізації роботи систем централізованого водопостачання та водовідведення населеного пункту (далі - Схема). Для її розробки наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 23.12.2010 № 476 затверджені

Методичні рекомендації з розроблення схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання та водовідведення, розроблені у відповідності до Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» (зі змінами) та Загальнодержавної програми "Питна вода України" на 2006-2020 роки (зі змінами).

Схема, що затверджується власником систем водопостачання, дасть можливість на основі всебічного аналізу сучасного стану систем водопостачання в цілому і їх окремих елементів, виявити "вузькі місця", розробити комплекс заходів з їх усунення, а також з розвитку систем водопостачання з метою підвищення якості води, надійності роботи систем водопостачання, забезпечення раціонального використання матеріальних і енергетичних ресурсів у водопровідному господарстві.

Для того, щоб забезпечити неухильне розроблення Схем власниками систем пропонується наступне:

- наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 23.12.2010 № 476 зареєструвати у Міністерстві юстиції України;
- у Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» включити до статей 12 та 13 (повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування відповідно) вимогу щодо обов'язковості забезпечення розроблення Схем та їх затвердження;
- у Законі України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» додати норму, якою передбачити, що проектування, будівництво, реконструкція об'єктів у сфері водопостачання здійснюються виключно на основі Схем.

По-друге, необхідно забезпечити механізм державного контролю за дотриманням підприємствами водопровідного господарства вимог чинного законодавства у галузі житлово-комунального господарства (у тому числі і

ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері централізованого водопостачання), а саме:

- доручити Державній регуляторній службі України розробити та затвердити уніфіковані форми актів, що складаються за результатами проведення планових (позапланових) заходів державного нагляду (контролю);
- доручити Міністерству розвитку громад та територій України прискорити роботу зі створення Державної житлово-комунальної інспекції (відповідний проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України відносно державного контролю (нагляду) у сфері житлово-комунального господарства» повернутий з Верховної Ради України на доопрацювання).

По-третє, враховуючи постійне недофінансування галузі з бюджетів усіх рівнів та вкрай незадовільний санітарний і технічний стан більшості водопровідних мереж та споруд, вкрай високий відсоток їх зношеності, який складає від 30% до 70% у різних регіонах, несвоєчасне проведення поточних та капітальних планово-профілактичних ремонтів, необхідно забезпечити реальне фінансування заходів, спрямованих на модернізацію систем централізованого водопостачання наступним чином:

- Міністерству розвитку громад та територій України ініціювати питання перед Міністерством фінансів України та Верховною радою України питання передбачення у Державному бюджеті на 2021 рік коштів для реального виконання у повному обсязі заходів Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» з терміном дії до 2030 року (на сьогодні проєкт Програми готується для передачі до профільних комітетів Верховної Ради України для опрацювання);
- Міністерству розвитку громад та територій України опрацювати спільно з Міністерством фінансів України, вітчизняними банківськими установами, міжнародними фінансовими установами та іншими зацікавленими сторонами питання створення програми чи фонду підтримки підприємств

житлово-комунального господарства (і Водоканалів зокрема), завдяки яким підприємства мали б змогу на пільгових умовах отримувати довгострокові кредити на 8-10 років з низькою відсотковою ставкою до 5% річних.

ВИСНОВКИ

У роботі проведено аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду державного управління водопостачанням, зокрема з'ясовано сутність води як суспільного блага (вода є цінним природним ресурсом, відіграє виключну роль в обміні речовин людського тіла, що в свою чергу є біологічною основою життя, має велике значення у сільськогосподарському та промисловому виробництві, до того ж лише 2,5 % води є прісною-придатною для життя). Крім того, визначено світові тенденції управління водопостачанням, що полягають у забезпеченні якісною питною водою, збереженні та захисту водних ресурсів, ефективному використанні води.

Здійснено аналіз водопостачання населення Сумської області, у ході якого визначено незадовільний технічний стан систем централізованого водопостачання та необхідність проведення їх модернізації. Також було наголошено на недостатності коштів з усіх джерел фінансування для реалізації заходів з технічного переоснащення об'єктів централізованого водопостачання. Особливої уваги набуває відсутність коштів у державному бюджеті для реалізації Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України» на 2006-2020 роки та низький рівень її виконання.

Дослідження вітчизняної нормативної бази щодо водопостачання показало її послідовність та об'ємність. Разом з тим необхідно її доопрацювати в частині забезпечення дієвого контролю за роботою суб'єктів господарювання, що являються ліцензіатами у сфері централізованого водопостачання; запровадити обов'язковість науково-технічного і проєктного забезпечення заходів з модернізації об'єктів водопровідного господарства; розробити та впровадити дієві механізми реалізації заходів з покращення технічного стану та модернізації систем централізованого водопостачання шляхом реального фінансування відповідної загальнодержавної цільової програми за рахунок коштів державного бюджету чи міжнародних фінансових організацій, а також загальнодержавної програми (фонду) підтримки підприємств житлово-комунального господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Водний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про Загальнодержавну цільову програму "Питна вода України» на 2011-2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-15#Text>.
3. Закон України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
4. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про воду та здоров'я до Конвенції про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1066-IV#Text>
5. Закон України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2624-17#Text>
6. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
7. Закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-19#Text>
8. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>
9. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
10. Закон України «Про захист прав споживачів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

11. Про житлово-комунальні послуги. Закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>

12. Про природні монополії: Закон від 20.04.2000 №1682-III. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>

13. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг: Закон від 09.07.2010 № 2479-VI. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2479-17>

14. ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». URL:

https://dbn.co.ua/load/normativy/sanpin/dsanpin_2_2_4_171_10/25-1-0-1180

15. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0307874-17#Text>

16. Методика визначення нормативів питного водопостачання населення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1210-05#Text>

17. Методика розрахунку втрат питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого водопостачання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1063-14#Text>

18. Методика розрахунку технологічних витрат питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого водопостачання та/або водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1064-14#Text>

19. Методика визначення розміру внесків за встановлення, обслуговування та заміну вузлів комерційного обліку та їх розподілу між споживачами комунальних послуг, власниками (співвласниками) приміщень, обладнаних індивідуальними системами опалення та/або гарячого водопостачання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0754-18#Text>

20. Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text>

21. Методичні рекомендації з розроблення схем оптимізації роботи систем централізованого водопостачання та водовідведення». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0476738-10#Text>

22. Механізм визначення витрат на оплату праці, які враховуються у тарифах на виробництво теплової енергії (крім виробництва теплової енергії на теплоелектроцентралях, теплоелектростанціях, атомних електростанціях і когенераційних установках та установках з використанням нетрадиційних або поновлюваних джерел енергії), транспортування її магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, постачання теплової енергії, централізоване водопостачання та водовідведення. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-12#Text>

23. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 14 вересня 2011 року № 324 «Про затвердження Національних цільових показників до Протоколу про воду та здоров'я». URL:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN70206.html

24. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні в 2018 році. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/11/Proekt-Nats.-dop.-za-2018.pdf>

25. «Правила користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-08#Text>

26. Правила технічної експлуатації систем водопостачання та каналізації населених пунктів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-95#Text>

27. Порядок розроблення та затвердження нормативів питного водопостачання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2004-%D0%BF#Text>

28. Порядок обслуговування внутрішньобудинкових систем теплопостачання, водопостачання, водовідведення та постачання гарячої води.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1074-18#Text>

29. Порядок обмеження питного водопостачання до рівня екологічної броні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2006-%D0%BF#Text>

30. Порядок розроблення та затвердження технологічних нормативів використання питної води підприємствами, які надають послуги з централізованого водопостачання та/або водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1062-14#Text>

31. Порядок формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0593-16#Text>

32. Порядок розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1131874-17#Text>

33. Порядок формування тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення на принципах стимулюючого регулювання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1132874-17#Text>

34. Порядок класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/5390215>

35. Порядок погодження Мінрегіоном умов конкурсу на право отримання в оренду об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1076-20#Text>

36. Порядок здійснення контролю за виконанням інвестиційних програм у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-2014-%D0%BF#Text>

37. Порядки розроблення, погодження та затвердження інвестиційних програм суб'єктів господарювання у сферах теплопостачання, централізованого водопостачання та водовідведення, ліцензування діяльності яких здійснюють Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та

Севастопольська міські державні адміністрації. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-20#Text>

38. Порядок перерахування виконавцем комунальної послуги оператору зовнішніх інженерних мереж сплачених споживачами комунальних послуг та власниками (співвласниками) приміщень, обладнаних індивідуальними системами опалення та/або гарячого водопостачання, внесків за встановлення вузлів комерційного обліку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/477-2018-%D0%BF#Text>

39. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 869 «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/869-2011-%D0%BF#Text>

40. Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг від 06.12.2013 № 268 «Про застосування стимулюючого регулювання у сфері централізованого водопостачання та водовідведення та у сфері транспортування теплової енергії. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2102-13#Text>

41. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 № 956 «Про ідентифікацію та декларування безпеки об'єктів підвищеної небезпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2002-%D0%BF#Text>

42. Процедура встановлення тарифів на централізоване водопостачання та водовідведення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-16#Text>

43. Рішення Сумської обласної ради «Про обласну програму «Питна вода України» на 2006-2020 роки. URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/5-sklykannja/category/11-rishennja-5-sesiji.html>

44. Рішення Сумської обласної ради «Про внесення змін до обласної програми «Питна вода України» на 2006-2020 роки. URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/6-sklykannja/category/74-rishennja-14-sesiji.html>

45. Веб-сайт Берегівського МУВГ Закарпатської області. URL: <https://buvrtysa.gov.ua/newsite/?p=1562>

46. Веб-сайт Тисменицької районної державної адміністрації. URL: http://tsm.if.gov.ua/content/content&content_id=14086#:~:text=%D0%97%20%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%BE%20%D0%B2%D1%81%D0%B5.,%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83.

47. Водопостачання та водовідведення - тези з ознайомчого візиту DESPRO в Польщу. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10743>

48. Залєвська Галина, Міністерство розвитку громад та територій України щодо питань питного водопостачання. URL: <https://waternet.ua/tpost/bc7fjlbool-mnsterstvo-rozvitku-gromad-ta-teritori-u>

49. Качан Н. С. Оцінювання структурної перебудови у водогосподарському комплексі України : дис. ... канд. екон. наук. Рівне, 2016. 224 с.

50. Крилова Ірина, Система нормативно-правових актів у сфері водопостачання та водовідведення. Ефективність та реалізація. URL: <file:///D:/Downloads/478-Article%20Text-651-1-10-20190416.pdf>

51. Рябець К. А. Зарубіжний політико-правовий досвід публічного управління у галузі водного господарства (на прикладі окремих країн Європейського Союзу) / К. А. Рябець // Актуальні проблеми державного управління. - 2018. - № 2. - С. 114-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2018_2_19.

52. Стукалова И. Б., Проваленова Н. В. Зарубежный опыт развития рынка жилищно-коммунальных услуг на основе государственно-частного партнерства. Вестник НГИЭИ. 2018. № 1 (80). С. 76–88.

53. Струкова В. Д. Управління водними монополіями в країнах Європейського Союзу: досвід для України. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 4. С. 430–439.

54. Танасів Д. О., Кириша Р. О., Ткачук М. М. Управління водними ресурсами у Франції. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія “Технічні науки”. 2014. Вип. 1 (65). С. 11–18.

55. Шатун В.Т. Основи менеджменту: навч. посібн. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім.Петра Могили. - 2006. – 376 с. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/191/1.pdf> (дата звернення: 15.07.2018).

56. Водный сектор в Германии: методы и опыт. Bonn-Berlin: Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Umweltbundesamt. 159 с. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/publikation/long/2754.pdf> (дата звернення: 20.06.2018).

57. Effective Utility Management: A Primer for Water and Wastewater Utilities, 2017. URL: <https://www.epa.gov/sustainable-water-infrastructure/effective-utility-management-primer-water-and-wastewaterutilities> (дата звернення: 15.07.2018).

58. Utility Management: Effective Utility Management The Ten Attributes of Effective Utility Management. URL: http://www.waterrf.org/knowledge/utility-management/FactSheets/UtilityMgmt_EUM_FactSheet.pdf (дата звернення: 15.07.2018).